

Merja Mäkisalo-Ropponen sd ym.

Lakialoite laiksi yhdenvertaisuuslain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan muutettavaksi yhdenvertaisuuslain 15 §:ää. Pykälän toiseen momenttiin esitetään lisättäväksi tarkentava määritelmä siitä, että pykälässä tarkoitettut kohtuulliset mukautukset tarkoittavat niin fyysisiä apuvälineitä kuin järjestelyitä, joilla tuetaan kognitiivista suoriutumista ja toimintakykyä esimerkiksi työssä.

Tarkoituksena on selventää lain asettamaa velvollisuutta kohtuullisista mukautuksista ja erityisesti tämän velvollisuuden soveltamista suhteessa sellaisiin vammaisiin, joiden vamma vaikuttaa kognitiiviseen toimintakykyyn.

PERUSTELUT

YLEISPERUSTELUT

Yhdenvertaisuuslakia muutettiin viimeksi vuonna 2014. Lain perusteella syrjintä on kiellettyä muun muassa iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen ja muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Sen lisäksi, että yhdenvertaisuuslaki velvoittaa pidättäytymään syrjinnästä, lain 15 §:ssä asetetaan viranomaiselle, koulutuksen järjestäjälle, työnantajalle sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajalle velvollisuus asianmukaisiin ja kulloisessakin tilanteessa tarvittaviin kohtuullisiin mukautuksiin. Näillä mukautuksilla edistetään toimintakyvyn rajoitteista kärsivien edellytyksiä esimerkiksi toimia työelämässä tai käyttää palveluita ja näin vahvistetaan yhdenvertaisuuden toteutumista. Mukautukset on Suomen lainsäädännössä toteutettu YK:n vammaisyleissopimuksen ja työsyRJintädirektiivin mukaisesti.

Lainsäädännössä ei ole yksityiskohtaisemmin määritelty, minkälaisia mukautuksia tapauskohtaisesti edellytetään. Vaadittuja mukautuksia ei myöskään ole erikseen rajattu niin, että esimerkiksi kognitiivista toimintaa vaikeuttavien rajoitusten aiheuttama ns. kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuva mukautustarve olisi jätetty velvollisuuden ulkopuolelle. Käytännössä kuitenkin tällä hetkellä mukauttaminen ymmärretään usein vain liikuntavaikeuksien sekä näkö- tai kuulovammaa kompensoivien apuvälineiden hankintana, ja kognitiivisen ergonomian mukautuksia ei usein teh-

Lakialoite LA 42/2020 vp

dä lain hengen edellyttämällä tavalla. Selkeyttämällä lain säännöstä näiltä osin voitaisiin laista saada informatiivisempi ja lisätä kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuvien mukautusten toteuttamista.

Kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuvien mukautusten laajemmalla käytöllä voitaisiin edistää kognitiivisista rajoitteista kärsivien toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa ja lisätä heidän osallistumistaan työelämään. Suomessa on tällä hetkellä esimerkiksi noin 7 000 työkäistä muistisairasta. Heistä monet ovat joutuneet jäämään heti diagnoosin saatuaan eläkkeelle. Kognitiivisen mukauttamisen avulla olisi mahdollista pidentää heidän työssä olemistaan jopa useilla vuosilla, mikä voisi tuottaa myös positiivisia kansantaloudellisia vaikutuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Lisätään yhdenvertaisuuslain 15 §:n 2 momentin alkuun tarkennus siitä, että pykälässä tarkoitettu velvollisuus koskee mukautuksia niin fyysistä toimintakykyä kuin kognitiivista toimintakykyä rajoittaviin vammoihin. Näillä kognitiiviseen ergonomiaan kohdistuvilla mukautuksilla tarkoitetaan esimerkiksi työnantajan järjestämää työn sekä työvälineiden, -ympäristöjen ja -tapojen yhteensovittamista ihmisen tiedonkäsittelykykyjen ja -rajoitusten kanssa. Tällaisilla järjestelyillä voidaan helpottaa suoriutumista työssä ja näin mahdollistaa kognitiivisen toimintakyvyn rajoituksista kärsivän jatkamista työelämässä. Kognitiiviset mukautukset eivät kuitenkaan rajoitu työnantajan toimiin, vaan velvollisuus koskee yhtä lailla muita 15 §:n velvoittamia tahoja.

Nykyisessäkin lainsäädännössä ei ole kognitiivista mukauttamista suljettu edellytettyjen kohtuullisten mukauttamistoimenpiteiden ulkopuolelle. Sitä on näin pidettävä osana myös nykyistä mukauttamisvelvollisuutta, ja esimerkiksi työsuhteiden puolella tällainen velvollisuus voidaan ainakin osin johtaa jo työsuhteen osapuolen lojaliteettivelvollisuudesta. Näiltä osin muutosta on pidettävä enemmän informatiivisena ja oikeustilaa selventävänä kuin sitä muuttavana. Tarkoitus on, että lainsäädäntö olisi mahdollisimman selkeää ja palvelisi näin sitä soveltavia kansalaisia mahdollisimman hyvin.

Vaatus mukauttamistoimenpiteiden kohtuullisuudesta koskisi edelleen samalla tavalla niin fyysisiä kuin kognitiivisia mukauttamistoimenpiteitä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

yhdenvertaisuuslain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:n 2 momentti seuraavasti:

Lakialoite LA 42/2020 vp

15 §

Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi

Tässä pykälässä tarkoitettut mukautukset voivat pitää sisällään niin fyysiseen ympäristöön ja tarpeistoon tehtäviä muutoksia kuin sellaisia järjestelyjä ja apua, joilla edesautetaan kognitiivista suoriutumista. Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Helsingissä 22.9.2020

Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Sari Tanus kd
Pasi Kivisaari kesk
Petri Honkonen kesk
Noora Koponen vihr
Anna-Kaisa Ikonen kok